

JAMES ABBOTT McNEILL WHISTLER'İN ESERLERİNDE JAPONİZM ETKİSİ

Gülleman ERDAL* Meliha YILMAZ **

*Öğr. Gör. , Kırıkkale Üniversitesi, gul.erdal@kku.com

**Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, mel.yilmaz0637@gmail.com

ÖZ

Anahtar sözcükler:

Japonizm,
Empresyonizm,
McNeill Whistler

Bu çalışmada köklü geçmişiyle Japon resim sanatının Batı resim sanatına etkileri üzerinde durulmuştur. Japon resim sanatı ve kültürü ile ilk karşılaşmalar 19. yüzyılda ticari ilişkilerin artması sonucu gerçekleşmiştir. Batıda klasik resim sanatı konularından sıkılan Empresyonistler yeni konuların arayışı içinde iken Japon resim sanatı onlara yeni kapıları aralamıştır. Japon resim sanatıyla ve Japon kültürüne ait eşyalarla tanışan Batılı sanatçılar Japonizm'in etkisinde kalırlar. Japon sanatı ve kültürüne karşı yoğun ilgi anlamında kullanılan Japonizm ile ilk temas kuran ressamlardan biri McNeill Whistler'dır. Whistler'ın, Japon baskı resimlerini koleksiyon haline getirmek için biriktirmesiyle başlayan süreç, Japon resim sanatının felsefesini kendi sanatı ile birleştirip, resimlerinde kullanması şeklinde devam eder. Çalışmanın amacı gerekli literatür taraması yapıldıktan sonra, bilgiler ışığında Whistler'ın eserlerindeki Japonizm etkisinin ortaya çıkarılmasıdır. Çalışma, Whistler'ın konu, biçim, renk, kompozisyon olarak Japonizm etkisinin yoğun olarak görüldüğü eserlerinden örneklerle sınırlandırılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi çalışmanın desenini oluşturmuştur.

JAPANISM EFFECT ON THE WORKS OF JAMES ABBOTT McNEILL WHISTLER

ABSTRACT

Keywords:
Japanism,
Impressionism,
McNeill Whistler

This study focuses on the influence of Japanese painting art on Western painting art. The first encounter with Japanese art and culture was the result of increased commercial relations in the 19th century. The Impressionists, who are squeezed from the classical art scene in the West, are searching for new subjects while the Japanese painting art has given them new doors. Western artists who have met Japanese art and Japanese cultural objects remain influenced by Japaneseism. McNeill Whistler is one of the first painters to come into contact with Japaneseism, which means intense interest in Japanese art and culture. Whistler's process of accumulating Japanese print paintings as a collection continues with the use of Japanese painting art in his paintings, combining his philosophy with his art. After the necessary literature search for the purpose of the work, the information reveals the effect of Japaneseism in Whistler's works. The work is limited to examples of Whistler's work in which the subject, form, color, composition are heavily influenced by Japanese influence. The document analysis from the qualitative research methods was designed to work.

1. GİRİŞ

Genel kabul gördüğü haliyle, Modernizmin temelini oluşturan Empresyonizm, 19. yüzyıl sanat anlayışına köklü değişiklikler getirmiştir. Resim alanında Empresyonist akım filizlenirken, Avrupa'da aynı dönemde teknik gelişmeler de olmuştur. Teknoloji alanının yanı sıra güzel sanatlar, sosyoloji gibi toplumbilimi alanlarının da ilerlemesine olanak tanıyan bir sanayileşme süreci başlamıştır. Adına Endüstri Devrimi denecek bu kavram değişen toplumsal bir süreci de beraberinde getirir. Bu süreç içinde, değişimden en hızlı ve en çok etkilenen alanlardan biri, şüphesiz güzel sanatlardır. Endüstri Devrimi ile dünya ülkeleri arasında gerçekleşen ticaret hız kazanmış, Batı ile Doğu arasındaki mesafeler azalmaya başlamıştır.

Uzak Doğu ülkesi Japonya ile olan ticari alışverişlerin artması sonucunda Japon sanatı ve kültürü, geleneksel Japon ürünleri ile Batı'ya açılmıştır.

Batı sanatı, konu olarak kendini tekrarlamaktan yorulan Empresyonist ressamların, Japonya'yla yapılan alışverişler sonucu ellerine geçen malzemeleri kaynak olarak kullanmaları ile yeni bir dönemle tanışır. Batı resim sanatında Japon sanatı ve kültürünün etkilerinin görülmesi şeklinde tanımlanan Japonizmin etkisi Batılı resimlerin konularında, renk, biçim ve kompozisyon anlayışında fark edilir.

Japonizm etkisinin eserlerinde fark edildiği resamlardan biri, ABD'li sanatçı McNeill Whistler'dır. Araştırmacının amacı, Japon sanatının Empresyonizm akımı üzerindeki etkileri hakkında bilgi vermek ve Whistler'ın eserlerinde Japonizmin etkilerini incelemektir.

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizine başvurulmuş ve literatür tarama yöntemi kullanılmıştır.

2. JAPON SANATI ve JAPONİZM

19. yüzyılda Batıda, Japon sanatı ve kültürü yeni yeni ilgi görmeye başlasa da Japon sanatının köklü bir geçmişi olduğu bilinen bir gerçektir. Gombrich (2002) ve Turani (2010) kitaplarında Japon sanatının Çin sanatından etkilenip beslendiğini hatta Çin sanatını taklit ettiğini ifade etmektedirler. Bahsedilen bu etki, ilkel Japon tapınaklarında görülmektedir. Yine Turani'ye göre (2010: 310) Japonya'da, 3. yüzyılın sonlarına kadar primitif sanat anlayışından söz edilirken, Budizm inancının ülkeye hakim olmasının ardından 7. yüzyılda Japonya'da sanat ve kültürde yeni gelişmeler meydana gelmiş ve

sanat yapıtlarında estetik bir ilerleme kat edilmiştir. 7. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar Budizm inancının etkisinde eserler verildiği, Japonya'nın dışa kapalı bir ülke olmasına rağmen güzel sanatların 16., 17. ve 18. yüzyıllarda gelişme gösterdiği, resimde büyük isimlerin yetiştiği görülür (Turani, 2010: 309).

Bu dönemler içinde 17. yüzyılda Japon sanatçıları Ukiyo-e baskı resimleri ile uğraşmışlardır, hatta bu baskı resim üretimi 20. yüzyıla kadar devam etmiştir (Kıran, 2008: 150). Ukiyo-e, kısaca günlük hayatın doğa ile iç içe resmedildiği ahşap baskı resimlerdir. Ukiyo-e resimlerinde konu olarak değişen dünya, 17. yüzyıla ait toplumsal sahneler, dönemin Edo'sunda (Tokyo) orta sınıfın zenginliği ve eğlenceleri betimlenmiştir (Şahin, 2015: 88).

Ukiyo-e baskıları Batıya ilk kez ambalaj kağıtlarının üzerinde gitmiştir, bu resimler ile beraber yelpaze, kimono, porselen gibi Uzak Doğu objeleri Empresyonistlerin yoğun ilgisini çekmiştir (Antmen, 2009: 24). Batının alıştığı resim kurallarına aykırı olan Japon baskı resimlerinde asimetri, kompozisyon düzensizliği, merkezsiz düzenleme, perspektifin olmayışı, derinliğin sistemli kırık parçalarla ifade edilmesi, düz ve parlak renkler gibi prensipler, Empresyonist ressamları derinden etkilemiş, Batı sanatı dünyasında yeni ufuklar açmıştır (Gökmen, 2007).

Ukiyo-e'nin son ve en önemli temsilcilerinden biri sayılan Hokusai (1760-1849) Tokugawa döneminde (1600-1867) yaşamış, geleneksel değerleri ve feodal sınıfları olan Japonya'da, kavgacı, kendini beğenmiş, huzursuz, saldırgan ve duygusal bir ressam olmuştur. Öğretmenleri ile sürekli tartışıp sık sık sanat okullarından atılmıştır. Hokusai, ipek resimler, tahta baskıları, resimli kitaplar, manga, seyahat illüstrasyonları, erotik resimler ve çizimler de dahil olmak üzere 30.000'in üzerinde eser bırakmış ve hiçbir zaman akılcı davranmamış veya toplumdaki saygınlığı umursamamış; kendisini "resim delisi yaşlı adam" olarak nitelendirmiştir (Ramos, t.y.).

Hokusai, konu olarak sürekli, Japonya'nın meşhur köprülerini, rıhtımlarını ve dalgalarını kullanmıştır. Özellikle Ünlü Fuji Dağı'nın değişik dönemlerdeki görüntülerini yüzlerce defa baskı yapmıştır. Hokusai'nin aynı konuda çalışırken bile çok değişik bakış açıları ile yaratıcılığını göstermesi oldukça ilgi çekicidir (Kıran, 2008: 151).

Gerçekçi ve gözleme dayalı bir sanat olan Japon sanatında doğanın konu olarak ele alınması Çinlilerden sonra, ancak Avrupalılardan önce gerçekleşmiştir.



Resim 1. Hokusai, Büyük Dalga, Fuji Dağı'nın 36 görünümü adlı seriden. <http://www.artorientalis.com/webim/hok-1b.jpg> sayfasından erişilmiştir.



Resim 2. Fahişe, ipek üzerine suluboya. 1812-1821. Moshichi Yoshiara Koleksiyonu. <http://www.artorientalis.com/webim/hok-1b.jpg> sayfasından erişilmiştir.

Ayrıca Japon sanatçılarının fırça darbelerini kendi damgaları olarak kabul etmeleri sonucu fırça izlenimciliği doğmuştur. Bu izlenimci fırça darbeleri Batıda, çok sonra Empresyonistlerle birlikte benimsenmiştir (Turani, 2010: 315).

1862'de Londra'da düzenlenen 2. Uluslararası Sergi'de ilk kez Japon kültürüne ait bir bölüm açılmış ve Japon baskı resimleri, Japon estetiği ve ürünleri tanıtılmıştır (Pitt-Rivers Museum, 2011) ve sergi Avrupa'da Japon modasının oluşmasında önemli rol oynamıştır. Bu serginin etkisi Amerika ve İngiltere'de kısa süreli olmuştur. Devam eden süreçte Japon sanatı, Amerika'da John La Farge ile İngiltere'de Whistler dışında daha çok Fransa'da etkili olmuştur (Gökmen, 2007: 40). Parisliler, Japon sanatı ve el sanatları ile ilk kez resmi şekilde, 1867

Dünya Fuarı'nda Japonya sergisinde karşılaşılır. Ama zaten öncesinde kargo gemilerinden, biblolar, kimono, boyalar ve ipekler dahil birçok geleneksel nesne, İngiltere ve Fransa içerisine girmeye başlamıştır (Ives, 2000).

3. JAPONİZMİN EMPRESYONİZM AKIMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ ve JAPONİZMDEN ETKİLENEN EMPRESYONİST RESSAMLAR

Batı sanatında gelenekselleşmiş Rönesans hareketlerinin kendine özgü kuralları ve sınırları mevcuttur. Rönesans ile resim sanatına hakim olan natüralist anlayış Empresyonizm ile yıkılmaya başlar. 19. yüzyıl ortalarında Empresyonizm kısa bir sürede tüm Batıyı etkilemeyi başarır (M. İpşiroğlu ve İpşiroğlu, 2011: 19).

Empresyonizm akımı tam anlamıyla Rönesans döneminin etkisini silmeyi başaramasa da ilk adımların atılmasında büyük rol oynamıştır. Bu duruma, Empresyonist ressamın katkısı büyüktür. Bu ressamlar, Rönesans döneminden beri süregelen alışılmış konuların dışına çıkmak istemişler ve kendi akımlarının temellerini atarken Batı resim kaynaklarından yararlandıkları kadar hatta belki daha çok farklı kültürlerden beslenmişlerdir. Japon baskı resimleri, farklı kültürlerden beslenmelerinin en belirgin örneğidir (Kıran, 2008: 153).

Empresyonistler, Uzak Doğu resimlerinde fırça vuruşlarıyla elde edilen fırça izlenimciliğinden (Turani, 2010: 306), özellikle de baskı resimlerinden etkilenmişlerdir.

Batıda Japon baskı resimlerinden ilk etkilenenler Manet, Monet, Van Gogh, Rodin, Moreau gibi sanatçılardır. Bu sanatçılar Japon sanatı ve kültüründen öylesine etkilenirler ki eserlerin konularında, renk ve biçimlerinde, kompozisyonlarında Japon sanatçıların fırça izlenimciliğini kullanmaktan çekinmezler.

Hatta bu sanatçılar, Manet öncülüğünde Japon baskı resimlerini hızlı şekilde incelemeye başlamışlardır (Erengöz, 2002: 29). Japon baskı resimlerinden esinlenen Manet'nin 1872-1873 tarihleri arasında yaptığı Demir Yolu adlı resminde, Empresyonist özellikler ile birlikte Ukiyo-e etkisini resim anlayışına uyarladığını görmek mümkündür (Resim 3).

Demiryolu eserinde Manet ilhamını Ukiyo-e ustalarının kompozisyonun ön planına ızgara motifi yerleştirmelerinden alır. Japon mimarisinde açılır kapanır duvar şeklindeki kapılar ızgara biçiminde bir iskelete sahiptir ve kağıtla kaplanarak gün ışığını yansıtarak yarı saydam bir görüntü oluşturur. Böylece kapıların

önündeki gölgelerden duvarın ardında kimlerin bulunduğu anlaşılır. Japon sanatçılar, yarı saydam özelliklerinden dolayı bu duvarları derinlik hissi uyandırmak amacıyla kullanmışlardır. Bu resimlerde arka plan ve manzara bu duvar nedeniyle ayrılmış olmasına karşın kompozisyonda genelde bir bütünlük etkisi yaratılabilmiştir (Resim 3 ve Resim 4) (Gürçağlar, 2003).

Manet'nin Demiryolu eserinde, yüzü izleyiciye dönük bir kadın ve istasyonun demirlerine tutunan sırtı izleyiciye dönük bir kız çocuğu vardır. Herhangi bir derinlik duygusu barındırmayan ön plandaki kadın ve kız çocuğunu arka plandan ayıran bu parmaklıkların gerisinde trenin bırakmış olduğu duman saydamlık hissini azaltırken izleyicide derinlik duygusu yaratması bakımından Japon resminin kompozisyonlarına benzetilebilir.

Elbette sadece Manet değil, Van Gogh, Monet, Gauguin, Whistler ve pek çok diğer sanatçı da resimlerinde Japon sanatının etkisinde kalmıştır.

Manet ile beraber Toulouse-Lautrec'in de siyah ve kesin çizgiler kullanarak resimlerinin ana hatlarını oluşturmaları Japonizm etkisiyle gerçekleşir. Aynı zamanda Toulouse-Lautrec ve Gauguin, Japon baskı resimlerinin dekoratif mat renk kalıplarını farklı şekillerde uygulayıp farklı sonuçlar elde etmede kullanmışlardır... Degas, Japon baskı resimlerini biriktirmiş, yaptığı resimlerin konularında bu baskı resimlerden etkilenmiştir, örnek olarak ayna karşısında süslenen saray fahişelerini resmettiği birçok eserinde bu etki hissedilir. Van Gogh da Japon manzaralarından etkilenmiştir, hatta Arles gezisinin sebebini Japonya manzaralarının benzeri bir sahne aramak şeklinde ifade etmiştir. (Şahin, 2015: 84, Hollingsworth'ten).

Manet'nin Emile Zola'yı resmettiği eserde, dikkat çeken ayrıntıların başında masanın üzerindeki Japon eşyaları ve duvarları süsleyen Japon baskı resimleri gelmektedir (Resim 5).

4. JAMES ABBOTT McNEILL WHISTLER ve ESERLERİNDE JAPONİZM ETKİLERİ

Empresyonist akıma ait eserler üreten Whistler, arkadaşlarıyla birlikte Uzak Doğu sanatının Batı sanatında yer edinmesinde etkin rol almıştır. Aslında Whistler, Empresyonizm akımını tam manasıyla benimsememiştir ancak Empresyonistlerin sanat izleyicisinin duygusal öykülere gösterdiği ilgiyi aşağılayan hislerine ortak olmuştur (Gombrich, 2002: 526). Degas, Monet, Pissarro ve Gustave Caillebotte gibi Japon baskı resim figürlerinin kompozisyon kenarlarında resmedilmesi gibi biçimsel özelliklerinden, dekoratif çizimlerden, kuşbakışı görünümlerden etkilenen ressamların yanı sıra Whistler gibi Japon baskı resimlerini birebir konu edinen ressamlardan söz etmek mümkündür (Antmen, 2009: 24). İlk mücadelesini de Manet ile beraber katıl-

dıkları 1863 yılındaki Reddedilenler Sergisi'ndeki eserleriyle verirler (Gombrich, 2002: 526).

Whistler (1834-1903), 29 yaşındayken annesiyle beraber İngiltere, Chelsea'ye taşınır ve çağdaşları gibi o da dönemin popüler modası Japon kültürü ve sanatından etkilenir (Chaleyssin, 2004: 25). Özellikle mavi-beyaz Çin ve Japon porselenlerini kullanmaktan hoşlanmış ve evini Uzak Doğu bibloları ile dekore etmiştir. Whistler'ın Japon sanatına olan ilgisi 1860'larda baskı resimleri biriktirmeye başlamasıyla giderek artar. Japon sanatının büyümesine kapılan ilk Batılı ressam olan Whistler Japon kültürüne ait olan her şeye ilgi duymuştur. Whistler'ın çalışmalarında 19. yüzyıldan önceki dönemlere ait Kiyonaga'nın zarif çalışmalarının izini görmek mümkündür (Gökmen, 2007: 55).

Kiyonaga, resimlerinde narin bir zerafet bulunan, 18. yüzyılda Japonya'da ahşap baskı resminde ustalaşmış bir Japon ressamıdır. Kiyonaga ve diğer Japon ressamı Uzak Doğu kadın figürlerini kıvrak vücut hatları ile betimlerler. Bu figürler, Batı sanatına Whistler'la girmiş ve birçok ressam tarafından benimsenip tekrarlanmıştır. Aynı zamanda Whistler, Japon sanatını Batı resmi için egzotik bir kaynaktan öteye görmüş ve Klasik Yunan sanatıyla eşdeğer tutmuştur (Gökmen, 2007: 55).

Narin fırça vuruşları ve temiz renklendirmeleri Kiyonaga'ya haklı bir ün kazandırır. Okawabata Yu-suzumi adlı eserinde Kiyonaga, biri, bir çay dükkanı garsonunun geniş önlüğünü giyen üç kadını, Sumigadawa nehrine karşı resmetmiştir (Resim 6). Kadınların kimonoları büyük bir hassasiyetle süslenmiştir; elbiseler Kiyonaga'nın, kadınların kendi güzelliklerinin altını çizme yoludur (Körmükçü, 2009: 11). Şu anda Washington'da Freer Sanat Galerisi'nde Peacock odasında şömine üstünde



Resim 3. Edouard Manet, Demiryolu (Le Chemin de Fer) 1872-73. http://www.arteorientalis.com/batiresimsanatinabicimveren kaynaklar.htm#_ftnref1 sayfasından erişilmiştir.



Resim 4. Toyohara Chikanobu, Shin bijin (Gerçek Güzeller) adlı kitap-tan bir Japon kadını, 1897, renkli ahşap baskı. <http://japonresimsanati.blogspot.com.tr/sayfasından> erişilmiştir.



Resim 5. Edouard Manet, Emile Zola. 1868, Orsay Müzesi, Paris. http://www.musee-orsay.fr/en/collections/works-in-focus/search.html?no_cache=1&zoom=1&tx_damzoom_pi1%5BshowUid%5D=2281 adresinden erişilmiştir.

asılı duran Porselen Ülkesinden Gelen Prenses eserinde Whistler, arkadaşı Ionides'in evinde tanıştığı Fransa Yunan konsolosunun kızını resmetmiştir (Resim 7). Odada bulunan bütün Japon kültürüne ait nesneleri Whistler bizzat kendisi yerleştirmiştir (Chaleyssin, 2004: 25). Whistler bu eserinde Kiyonaga'nın narin fırça darbelerini kendince yorumlar. Kimono giyen Batılı bir kadının bedeninde Japon sanatının etkilerini gösterir. Japon kültürüne ait eşyaların resimde doğrudan kullanıldığını söylemek mümkündür. Bunun gibi birçok resminde Whistler, Japon kültürüne ait eşyaları kullanmaktan geri durmamıştır. Beyaz Senfoni No: 2: Küçük Beyaz Kız (Symphony in White, No: 2: The Little White Girl) adlı eserinde yine aynı şekilde Japon kültürünün bir örneği olan yelpaze görülür (Resim 8). Eserde beyaz bir elbise giyen, elinde bir Japon yelpazesi tutan kadın şöminenin üstündeki aynada yansıması ile betimlenmiştir. Dalgın ve melankolik bir hali olan kadının sol elinin hemen yanında mavi beyaz bir Japon vazosu da dikkat çekmektedir (Hızlı, 2015).

Whistler'ın Japon sanatını yeniden yorumlaması, ona Courbet Realizmini terk ederek doğru yolda olduğu hissini verir. Ahşap baskılardan etkilenerek basit konular seçmiş ve şimdiye kadar renklerin etkilerini, denenmemiş şekilde, yeniden yorumlamıştır. Bu ruhla Alma Tadema veya Holman Hunt'ın "egzotik gerçekçilik"leriyle hiçbir ortak yanı olmayan, Lange Lijzen, The Gold Screen, The Balcony ve La Princesse du Pays de Porcelaine adlı tuvaleri yapmıştır. Onun için Japon sanatı sadece bahane, sona ulaşmada bir araç olmuştur. Kırmızı ve Gül, Mor Kapris ve Altın, Yeşilin ve Bedenin Uyumu, Gül ve Gülmüş gibi serinin diğer tablolarının isimleri, Whistler'ın gerçek kaygısını gözler önüne sermektedir (Chaleyssin, 2004: 25).

Batının natüralist anlayışından ve görünen gerçeklikten tam anlamıyla kopamasa da Whistler, biçimsel arayışları ve boyasal etkileri ön planda olan resimlerinde cisimden uzaklaşmanın ipucunu vermiştir. "Söz

gelimi Whistler, Noktürnler ve Armoniler başlığı altındaki yapıtlarında da her şeyden önce renk ve şekillerin uyumlu birlikteliğini gözetten bir kompozisyon anlayışı benimsemiş, dönemin beğenisine fazlaca soyut görünen bu tür resimleri nedeniyle izleyicinin suratına boya fırlatmakla bile suçlanmıştır" (Antmen, 2009: 79-80). Bu olay Whistler'ın Noktürnler sergisindeki her bir eserini çok yüksek fiyatlar ile satışa sunmasıyla alevlenir. Geleneksel sanat zevkine bağlı eleştirmen Ruskin ile arasında geçen tartışmada Whistler, estetikçi akımın lideri olur ve hayatta ciddiye alınmaya değer tek şeyin sanatsal duyarlık olduğunu savunur. Asıl amacı, ışık ve renk etkilerinden çok, Kiyonaga gibi zarif desenlerin kompozisyonunu oluşturmaktır. Whistler'ın resim sanatında önem verdiği, konu değil konuyu renge ve biçimlere çevirme yoludur (Gombrich, 2002: 526).

Whistler'ın en ünlü yapıtlarından birisi, belki de şimdiye kadar yapılmış en popüler resimlerden birisi olan annesinin portresidir (Resim 9). Whistler'ın bu tabloya verdiği Gri ve Siyah Düzenleme adı herhangi bir duygusal etki yaratmaktan kaçınan sanatçının anlayışını gösterir. Aslında onun ulaşmaya çalıştığı biçim ve renk uyumu, konunun uyandırdığı duyguyla da çelişmemektedir. Yalın biçimlerin özenli dengesi, tabloya huzur dolu bir özellik vermekte, yaşlı hanımın saçlarında, giysisinde ve duvarda görülen gri ve siyahın donuk tonları, tabloyu bu kadar çekici kılan kabullenilmiş yalnızlık duygusunu güçlendirmektedir (Gombrich, 2002: 526). Japon baskı resimlerinde uygulanan bu teknik tam olarak renk kalıplarının dekoratif amaçlı donuk şekilde kullanılmasıdır. Whistler'ın yaşlı annesinin ayaklarının altında yine bir Japon eşyası görülmektedir: Japon işi ayak taburesi (Sanata Başla, 2016).



Resim 6. Okawabata yu-suzumi, Torii Kiyonaga, 1784. <http://www.met-museum.org/art/collection/search/45256> adresinden erişilmiştir.



Resim 7. Porselen ülkesinden gelen prenses, James Whistler, 1863-65 (Şahin, 2015).

Balkon adlı eserinde Whistler sadece renk varyasyonları kullanarak bir kompozisyon hissi uyandırmak ister (Resim 10). Eserin sol alt köşesinde eski kaba-rtma şekillere benzeyen bir dikdörtgen şekil vardır. Whistler isminin baş harflerini stilize ederek geleneksel imzasını değiştirir ve imzasını bir kelebek figürüne dönüştürür. Bu kelebek figürü aslında Whistler'ın açık şekilde Japon baskı ustaları tarafından kullanılan kaba-rtmalardan esinlendiğini gösterir. (Resim 11). Bundan sonra birçok eserinde bu yeni imzasını atar. Balkon eserinde, Whistler doğrudan Utagawa Kunisada ve Katsushika Hokusai'nin baskı resimlerinden esinlenerek kimono giyen birkaç genç kadını Thames Nehri'ne bakan kendi balkonunun önünde resmetmiştir (Chaleysin, 2004: 31). Balkon eserinde üç kadının yüzü seyirciye dönük, bir kadın balkon demirinden şehri seyredirken betimlenmiştir. Kadınların hepsinin üzerinde Japon geleneksel kıyafetleri; ellerinde ise yelpaze ile uzun saplı Japon çalgı aleti vardır. Resmin yukarıdan aşağıya bö-

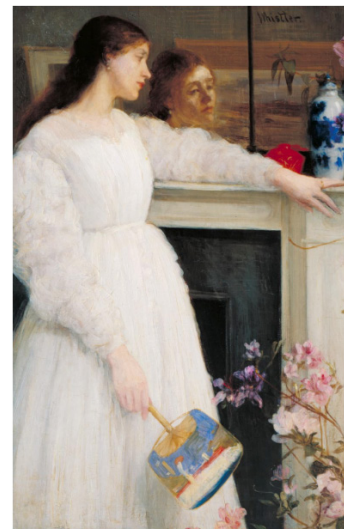
lünmüş gibi durması, kadınların bedenlerinin tamamının çerçeve içine yerleştirilmemesi özellikle Japon sanatıyla örtüşür. Japon ahşap baskısı, Whistler'ın Balkon resmi ile bu konuda benzerlik gösterir (Resim 12).

Japon resimlerinde karşılaşılan, üç boyutluluk ve perspektif etkilerinin en aza indirilmesi ve seyircinin resim yüzeyine bakmaya ve onu boya lekeleriyle kaplı düz bir alan olarak görmeye zorlanması özelliğinin Whistler'ın Balkon eserinde de olduğunu söylemek mümkündür.

5. SONUÇ

Empresyonist ressam, kendi akımlarının temel-lerini atarken Batı resim kaynaklarından yararlandıkları kadar hatta belki daha çok farklı kültürlerden de beslenmişlerdir. Japon baskı resimleri, farklı kültürlerden beslenmelerinin en belirgin örneğidir (Kıran, 2008: 153). Manet, Monet, Van Gogh, Rodin, Moreau gibi sanatçılar Japon sanatı ve kültüründen öylesine etkilenirler ki eserlerin konularında, renk ve biçimlerinde, kompozisyonlarında Japon sanatçıların fırça izlenimciliğini kullanmaktan çekinmezler.

James Abbott McNeill Whistler da, Batıda, Japon sanatından ilk etkilenen sanatçılardandır. Aynı zamanda Empresyonizm akımının yeni konular arayışı içerisinde olan sanatçılarından biridir. Bu doğrultuda Japon sanatının, Whistler'ın resim sanatı hakkındaki kaygılarına çare olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmada Whistler'ın eserlerinden yalnızca birkaçı incelenmiştir. Whistler'ın incelenen eserlerinde kullandığı Japon eşyalarını gerçek hayatta da kullanmaktan hoşlandığı; Japon sanatı ve kültürüne yoğun ilgi duyduğu bilinmektedir.



Resim 8. Beyaz Senfoni No: 2: Küçük Beyaz Kız, Whistler, 1864. <http://www.tate.org.uk/art/artworks/whistler-symphony-in-white-no-2-the-little-white-girl-n03418> adresinden erişilmiştir.



Resim 9. Gri ve siyah düzenleme no 1, Whistler, 1871, Orsay Müzesi. http://www.musee-orsay.fr/en/collections/works-in-focus/search/commentaire.html?no_cache=1&zoom=1&tx_damzoom_pi1%5BshowUID%5D=2373 adresinden erişilmiştir.



Resim 10. Variations in Flesh Color and Green: The Balcony, 1867-1868, Whistler. Freer Gallery of Art (Chaleyssin, 2004: 30).



Resim 11. Whistler'ın imzası detay

Çalışmada incelenen eserler göz önünde bulundurulduğunda Whistler, Japon sanatı ve kültürüne hayranlık duyması sonucunda ilk yapıtlarında Japon kültürüne ait objeleri resimlerinde birebir betimlemiştir. Eserlerinde Japon kültürüne ait bibloları, yelpazeleri, kıyafetleri ve diğer birçok günlük eşyayı kullanır. Whistler, 1860'larda Japon kültürü ile tanıştığında, Japon objelerini biriktirerek kendi koleksiyonunu oluşturmaya başlamıştır ve eserlerinde kullandığı nesnelerin hepsi kendi koleksiyonuna aittir.

İlerleyen yıllarda Whistler, Japon resimlerini inceledikçe Japon sanatını özümsemeye başlamış, Japon baskı ustalarının kullandığı donuk renkleri kendi eserlerinde uygulamış, kullanılan teknik açısından eserlerinde, Japon baskı resimlerinden esinlenmiş, Japon sanatının felsefesini benimsemiştir. Hatta, Japon resim sanatı onu öylesine etkilemiştir ki, Whistler, imzasını bile değiştirmiştir. Japon resimlerinde baskı ustalarının kullandığı dikdörtgen kabartmaları ve içlerindeki stilize yazıları andıran kelebek şeklinde bir imza tasarlamış ve etkilendiği felsefe gereği eserlerini o imza ile tamamlamaya başlamıştır.

Araştırma sonucunda Whistler'ın gerek yaşam şekli gerekse eserleri ile Japonizmden önemli ölçüde etkilendiği görülmektedir. Batı resim sanatı da 19. yüzyılda, Japonizmden etkilenen ressamalar özellikle de Whistler ile yüzünü yeni bir ufka çevirmeyi başarmıştır. Bunun sonucunda Batı sanatında farklı kültürlerle beslenen yeni anlayışların temeli atılmıştır.



Resim 12. Ando Utagawa Hiroshige, Kinryusan'ın Azuma Köprüsü'nden Görünümü, 1856. <http://www.artorientalis.com/batiresimsanatınabicimveren kaynaklar.htm> adresinden erişilmiştir.

KAYNAKLAR

ANTMEN, Ahu. Sanatçılardan Yazılar ve Açıklamalarla 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. 2. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2009.

CHALEYSSİN, Patrick. James McNeill Whistler. New York: Parkstone International, 2004.

ERENGİZGİN, Yasemin. "Doğu ve Sanatının Batı Plastik Sanatlarına Etkisi". Yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2002.

GOMBRICH, Ernst H. Sanatın Öyküsü. Çev. Erol Erduran ve Ömer Erduran. 3. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2002.

GÖKMEN, Meryem. "Sanatta Bir Biçimlendirme Yaklaşımı Olarak Çin-Japon Resminin Batı Resmine Etkisi". Yüksek lisans tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2007.

GÜRÇAĞLAR, Aykut. "19. yüzyıl Batı Resim Sanatına Biçim Veren Kaynaklar: Japon Resim Sanatının Batıya Etkisi." Toplumsal Tarih Dergisi 2003: 56-61. <http://www.arteorientalis.com/batiresimsanatinabi-cimveren kaynaklar.htm> (Erişim tarihi 29 Ekim 2016)

HIZLI, Serkan. Resimler ve hikayeleri, 2015. <https://serkanhizli.wordpress.com/2015/01/20/beyaz-senfonu-no2-kucuk-beyaz-kiz-symphony-in-white-no2-the-little-white-girl-1864-ressam-james-mcneill-whistler/> (Erişim tarihi 12 Kasım 2016)

İPŞİROĞLU, Mazhar ve Nazan İPŞİROĞLU. Sanatta Devrim: Yansıtmacılıktan Oluşturmaya Doğru. 5. İstanbul: Hayalperest, 2011.

IVES, Colta. Japonisme. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2000. http://www.metmuseum.org/toah/hd/jpon/hd_jpon.htm (Erişim tarihi 15 Ekim 2016)

KIRAN, Hasan. "Tarihsel Süreç İçerisinde Japon Baskı Sanatına Bir Bakış." Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat ve Tasarım Dergisi Aralık 2008: 147-158.

KÖRMÜKÇÜ, Hazım Alper. Ukiyo-E'den Mangaya Japon Pop Sanatı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

Pitt-Rivers Museum. "Japanese artefacts- Univer-

sity of Oxford." Japanese Artefacts. Eylül 2011. <http://web.prm.ox.ac.uk/rpr/index.php/article-index/12-articles/266-japanese-artefacts.html> (Erişim tarihi 1 Aralık 2016)

RAMOS, Andreas. Hokusai (1760-1849). t.y. <http://andreas.com/hokusai/> (Erişim tarihi 1 Kasım 2016)

Sanata Başla. 2016. <http://sanatabasla.blogspot.com.tr/2014/09/gri-ve-siyah-duzenleme-no1-arrangement.html>

ŞAHİN, Hikmet. "Japonizmin Empresyonist Sanat Akımı Üzerine Etkileri." İdil Sanat Dergisi 2015: 81-109.

TURANİ, Adnan. Dünya sanat tarihi. 14. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2010.